

Nr 88.

Av herr **Domö m. fl.**, om anstånd med indragning av skeppsgossekåren.

Flottans skeppsgossekår leder sina anor tillbaka till 1500-talet. Den fick sin första stadga genom en kungl. resolution 1685 och har sedan dess under växlande former varit bestående genom tiderna. Antalet skeppsgossar, som tidvis varit 400 till 500, utökades i samband med upprättandet av skeppsgossekårerna i Marstrand 1907 till 600 gossar. I 1906 års statsverksproposition uttalades i samband härmed: »Från denna kår utgå de, som äro avsedda att utgöra själva kärnan i manskapsgraden, och av vilka man kan vänta att erhålla det bästa underbefålet. Antagna vid unga år och redan från den tiden utbildade med särskild hänsyn till den blivande anställningen vid flottans sjömanskår, utgöra de från skeppsgossekåren utgångna sjömännen den för yrket bäst bildade delen av sjömanskåren.»

Genom riksdagsbeslut 1918 fick skeppsgossekåren i huvudsak sin nuvarande organisation. Till grund för propositionen härom låg en utredning av särskilda sakkunniga. Dessa sakkunniga uttalade som sin uppfattning bl. a., att »skeppsgossekårerna äga och kunna för framtiden antagas äga — i förhållande till kostnaderna för deras upprätthållande — så stor betydelse för rekryteringen av flottans sjömanskår, att ett bibehållande av denna rekryterings- och utbildningsform måste anses vara av ett oavvisligt behov påkallat, samt att för rekrytering av flottans underbefäl ett bibehållande av denna rekryteringsform måste anses synnerligen önskvärt».

Försvarskommissionen konstaterar också, att »av uttalanden och omdömen, som vid olika tillfällen avgivits av kommittéer och andra sakkunniga, vilka haft till uppgift att utreda och bedöma värdet av skeppsgosseinstitutionen, framgår, att sagda institution överallt erkänts såsom en för flottan nyttig och nödvändig inrättning» samt att den sjömilitära sakkunskapen är praktiskt taget enig beträffande lämpligheten av skeppsgosseinstitutionens bibehållande.

Försvarskommissionen sammanfattar fördelarna med skeppsgossekåren på följande sätt:

»Skeppsgosseinstitutionen bidrager till att i viss mån säkerställa sjömanskårens såväl kvantitativa som kvalitativa rekrytering, då nämligen skeppsgossekårens egen rekrytering visat sig vara relativt oberoende av konjunkturväxlingarna på den allmänna arbetsmarknaden.

Genom skeppsgossarnas utbildning å segelfartyg tillföres flottan väl sjömansutbildat manskap, som i detta hänseende är väsentligt överlägset det kontraktsanställda manskapet.

Skeppsgossarna, av vilka i allmänhet ett flertal har för avsikt att kvarstanna i flottans tjänst, utgöra en god rekryteringskälla för flottans underofficerskår. Av däcksavdelningens underofficerare äro sålunda för närvarande ej mindre än omkring 80 % f. d. skeppsgossar.

Genom att det karlskrivna manskapet i allmänhet kvarstannar längre i tjänst än det kontraktsanställda, lämpa sig de f. d. skeppsgossarna bättre för erhållande av specialutbildning såsom riktare, avståndsobservatörer och eldledningsmän m. m. Staten erhåller sålunda bättre valuta för påkostad specialutbildning — exempelvis ammunitionskostnad för riktarutbildning — då den utbildade under längre tid kan utnyttjas för tjänst inom sitt speciella fack.

I betraktande av de obestriddiga fördelar, som skeppsgosseinstitutionen innebär såväl ur tjänste- som ekonomiska synpunkter har kommissionen kommit till den uppfattningen, att nämnda institution alltjämt *bör* bibehållas inom marinorganisationen. Kommissionen har härvid beaktat jämväl det förhållandet, att segelutbildningen fortfarande, såväl i Sverige som flestades utomlands, anses såsom den ojämförligt förnämligaste, när det gäller danandet av goda sjömän, — — —

Försvarskommissionen avsåg en betydande rationalisering av skeppsgosseinstitutionen, såsom

indragning av skeppsgossekåren i Marstrand,

endast *en* skeppsgossekår, förlagd till Karlskrona,

förbättrande av skeppsgosseskolan samt omläggning av utbildningen, möjliggörande karlskrivning till 2. klass sjöman,

kåren omfattande 450 gossar med möjlighet att i mån av vakanser inom sjömanskårerna i motsvarande grad öka antalet skeppsgossar till högst 550. samt

viss förbättring av skeppsgossarnas ekonomiska villkor såsom höjning av dagavlöningen och införande av en anställningspenning om 10 kronor.

Kårens förläggning i Karlskrona förutsatte kommissionen ordnas på det sätt som på sin tid förordades av försvarsrevisionen, nämligen i f. d. Karlskrona grenadjärregementets kasern därstädes, varigenom skeppsgossarna skulle erhålla en ur alla synpunkter lämplig och ändamålsenlig förläggning.

Försvarskommissionen framhöll vidare att en f. d. skeppsgosse enligt gällande bestämmelser vore skyldig att kvarstå i flottans tjänst under 6 år, men att denna tid borde minskas till 5 år.

Vad försvarskommissionen anfört beträffande skeppsgosseinstitutionen och dess betydelse synes i allo välgrundat och förtjänt av största beaktande. Kommissionens förslag tillstyrktes också av samtliga därav berörda marinens myndigheter.

Oberoende härav beslöts emellertid skeppsgosseåkårens indragande.

Motiveringen härför, sådan den återfinnes i prop. 225/36, synes dock knappast övertygande och torde i väsentliga stycken icke vara hållbar, särskilt när det gäller förhållandena vid flottans huvudstation, Karlskrona.

Förhoppningarna på den för Stockholms station avsedda skeppsgossekåren i Marstrand kunna sägas i stort sett hava slagit fel, dels när den eftersträvade rekryteringen från västkustbefolkningen i allmänhet uteblivit, dels emedan den isolerade förläggningen icke visat sig lämplig och övergången därifrån till huvudstaden föranlett måhända alltför stora moraliska påfrestningar.

Rekryteringen av sjömanskåren i Stockholm har heller aldrig varit förknädd med sådana svårigheter att denna station måste i så hög grad repliera på tillskottet från skeppsgossekåren som förhållandet varit i Karlskrona.

Vad i det följande anföres gäller därför främst Karlskrona station och det synes lämpligt att — därest skeppsgosseinstitutionen skulle äga bestånd — kåren avsåges att huvudsakligen rekrytera denna stations sjömanskår.

Flottans myndigheter göra bestämt gällande att det karlskrivna manskapet varit och fortfarande är ett mycket gott för att icke säga omistligt tillskott till sjömanskårens däcksavdelning, d. v. s. de verkliga sjömännen — matroserna, för vilkas rekrytering skeppsgossekåren uteslutande är avsedd. Flottans myndigheter vitsorda, att de f. d. skeppsgossarna äro ifråga om sjömannaegenskaper väsentligt överlägsna det kontraktsanställda manskapet, varjämte flottan har betydligt större nytta av det karlskrivna manskapet genom att detta i allmänhet kvarstannar längre i tjänst och till en avsevärt högre procent än det kontraktsanställda manskapet rekryterar flottans underofficerskår.

Genom längre anställningstid, gedignare förutbildning och bättre sjövana lämpa sig de f. d. skeppsgossarna särskilt väl för specialtjänst med dess dyrbara utbildning, såsom u-båtstjänst, riktare och eldledningsmän vid artilleriet m. m. Noggranna statistiska undersökningar utvisa, att det skulle ställa sig betydligt dyrare att genom utbildning av kontraktsanställt manskap vidmakthålla det erforderliga antalet av specialutbildade.

Vad underofficersutbildningen beträffar har under de senaste fem åren, vars resultat kunna överblickas, 16,1 % av det karlskrivna manskapet förvärvat kompetens för befordran till underofficer mot endast 1,7 % av de kontraktsanställda. Försvarskommissionens uppgift om 80 % karlskrivna underofficerare och flaggkorpraler står sig alltjämt, den 1 jan. 1937 var procentsiffran 80,1. Skeppsgossekårens stora betydelse för rekryteringen av flottans underofficerskår är bestyrkt av erfarenheten redan långt tillbaka i tiden och utgör ett av de mest vägande motiven för ett anstånd tillsvidare med indragningen av skeppsgosseinstitutionen.

Därest karlskrivet manskap icke skulle vara att påräkna för underofficerskårens rekrytering, skulle det säkerligen visa sig nödvändigt att, enbart för att möjliggöra erforderlig gallring och urval till underofficerskåren, avsevärt öka sjömanskårens numerär, men av allt att döma bleve slutresultatet ändock en icke önskvärd sänkning av underofficerskårens standard.

Liknande skäl tala emot åtgärden att sänka fordringarna i underofficers-

skolan för att öka tillströmningen av kontraktsanställda till underofficerskåren. När utbildningsmöjligheterna överallt annorstädes utökas och den allmänna bildningsnivån stiger, synes det föga välbetänkt att för flottans underofficerare och manskap föreslå åtgärder som innebära tillbakagång.

Av samtliga flottans myndigheter vitsordas skeppsgossekårens stora värde som rekryteringskälla för underofficerskåren och hos underofficerspersonalen i Karlskrona — till största delen f. d. skeppsgossar — råder allmänt den åsikten att skeppsgosseinstitutionen är en god skola, som på ett utmärkt sätt fostrar och utbildar gossarna för deras blivande tjänst vid flottan.

Ett bibehållande av skeppsgossekåren skulle jämväl möjliggöra förverkligandet av försvarskommissionens beaktansvärda uppslag om ordnandet av en utbildningslinje fram till officersexamen för f. d. skeppsgossar, varigenom på ett till synes praktiskt och lämpligt sätt skulle beredas möjlighet för ynglingar ur olika skikt i samhället att inträda på officersbanan. Säkerligen skulle en sådan rekryteringsmetod lämna synnerligen tillfredsställande resultat.

Därest skeppsgossekåren skulle upphöra, torde svårigheter komma att föreligga att i tider med goda möjligheter på den allmänna arbetsmarknaden tillfredsställande rekrytera flottans sjömanskår, särskilt vad Karlskrona station beträffar. Så är förhållandet för närvarande, då enligt tillgängliga uppgifter rekryteringen i Karlskrona sistlidna höst lämnat synnerligen otillfredsställande resultat. Vid tidigare tillfällen, då det inträffat vakanser inom sjömanskåren, exempelvis åren 1906 och 1918, hava statsmakterna för vakansernas fyllande tillgripit åtgärden att utöka antalet gossar i skeppsgossekåren, vilken sålunda fått tjänstgöra som en regulator, då det i brydsamma tider gällt rekryteringen av sjömanskåren. Erfarenheten visar nämligen att skeppsgossekåren icke i samma grad som sjömanskåren är beroende av konjunkturen på arbetsmarknaden. En undersökning omfattande åren 1915—1936 utvisar, att det enbart vad kåren i Karlskrona beträffar i medeltal funnits ett årligt rekryteringsöverskott av 160 gossar. Ehuru rekryteringen huvudsakligen begränsats till ett område omfattande södra delarna av landet, har sålunda endast 43 % av ingångna ansökningar behövt utnyttjas. Sådan tillgång å sökande medger möjlighet att gallra och redan från början uttaga ungdomar, som äga förutsättningar för tjänst vid flottan.

Starka skäl synas sålunda tala för att nu icke utdöma en institution, som enligt de ansvariga sakkunniga myndigheternas samstämmiga uttalanden varit och fortfarande är till den största nytta för flottans personalbestånd och för tjänsten ombord. Såväl chefen för marinstaben (t. f. chefen för marinen) som marinförvaltningen, chefen för kustflottan och båda stationsbefälhavarna hava med styrka framhållit nödvändigheten av skeppsgossekårens fortbestånd, i varje fall intill dess en saklig utredning klarlagt huruvida det

är möjligt att på andra vägar ernå en såväl kvantitativt som kvalitativt tillfredsställande rekrytering av sjömans- och underofficerskårerna och huru utbildningen i så fall skall omläggas efter de ändrade förhållandena. Detta enhälliga ställningstagande från de ansvariga fackmännens sida borde mana till betänksamhet och föranleda att här gå varsamt fram så att icke måhända en obotlig skada tillfogas vårt sjöförsvär.

Kostnaderna för ett bibehållande tillsvidare av skeppsgosseinstitutionen torde kunna avsevärt begränsas, särskilt som underhåll av skeppsgossefartygen bliver nödvändigt jämväl i den nya marinordningen, som förutsätter övningar i viss utsträckning å seglande fartyg. För skeppsgossarnas övningar torde samma system, som sistlidna sommar befanns lämna gott resultat, fortfarande kunna tillämpas, nämligen med »af Chapman» som stillaliggande övnings- och logementsfartyg inomskärs och de båda övriga »Najaden» och »Jarramas» disponerade för utsjösegling. Övningskostnaderna belöpte sig då till omkring 52 000 kronor. Såväl övnings- som underhållskostnaderna för skeppsgossekårens fartyg och byggnader synas sålunda böra kunna inrymmas i flottans ordinarie övnings- och underhållsanslag; dock att medel för underhåll av f. d. Karlskrona grenadjärregementes kasern torde böra överföras till flottans underhållsanslag från den myndighet, som eljest har att svara för underhållet av ifrågavarande etablissemang.

I bifogade bilaga upptagas kostnadsberäkningar för skeppsgossekåren enligt nu angivna grunder, avseende budgetåren 1937—1938, 1938—1939 samt fr. o. m. budgetåret 1939—1940, då kåren enligt 1936 års marinordning eljest skulle varit avvecklad. Den totala merkostnaden för sistnämnda budgetår belöper sig till 378 000 kronor, vilken summa avsevärt understiger de i prop. 225/36 uppgivna kostnaderna för en skeppsgosseinstitution, nämligen 703 000 kronor.

Med stöd av vad sålunda anförts få vi hemställa, att riksdagen måtte besluta,

att med indragning av skeppsgossekåren tillsvidare må anstå,

att en utredning rörande behovet av en skeppsgossekår snarast möjligt verkställas varvid särskilt beaktas vad försvarskommissionen härutinnan föreslagit.

Stockholm den 23 januari 1937.

Fritiof Domö.

Th. Borell.

Gustaf Velander.

Nils Gabrielsson.

J. B. Johansson.

M. Svensson.

Gustaf Tamm.

Kostnadsberäkningar för skeppsgosseinstitutionen.

I. Merkostnader för skeppsgossekåren under budgetåren 1937—1938 och 1938—1939.

Budgetåret 1937—1938:

Genom att Marstrandskårens gossar överflyttas till Karlskrona under 1937. finnes icke utrymme för att rekrytera mer än omkring 80 nya gossar hösten 1937. Dessa 80 gossar beräknas i land 7 månader och ombord 2 månader under det ifrågavarande budgetåret. Kostnader enligt gängse beräkningsgrunder:

Rekryteringskostnader	3 200	
Kostnader i land	27 720	
Kostnader ombord	9 360	
Dagavlönning och ordningsmannaarvoden m. m.	8 495	
Kostnader för lärare i skeppsgosseskolan	4 150	
Summa kostnadsökning för budgetåret 1937—1938	52 925	kr.

Budgetåret 1938—1939:

Genom att föregående året endast kunde rekryteras 80 gossar, finnes nu utrymme att rekrytera 170 gossar. Kostnader enligt ovan angivna grunder:

1. årskursen:

Rekryteringskostnader	6 120	
Kostnader i land	58 905	
Kostnader ombord	19 890	
Dagavlönning och ordn.-mannaarv.-anställn.-pen. ..	17 900	102 815

2. årskursen:

Kostnader i land	31 680	
Kostnader ombord	18 720	
Dagavlönning m. m.	11 440	61 840

Skeppsgosseskolan:

Kostnader för lärare	17 740	17 740
Summa kostnadsökning för budgetåret 1938/1939	182 395	

II. Merkostnader för skeppsgossekåren fr. o. m. budgetåret 1939/1940.

Dagavlönning	51 280
Ordningsmannaarvoden	488
Anställningspenning	1 650
Skeppsgosseskolan	35 670
Ålderstillägg åt lärare	3 600
Kostnadsfria hemresor	10 000

Uppbördsman i matinrättning	282
Rekryteringskostnader	6 000
Undervisningsmateriel	3 000
Museibesök för skeppsgossar	1 500
Skrivmaterialier och expenser	4 000
Förplägnad	125 000
Beklädnad	72 530
Kasern- och förplägnadsutredning, sängservis m. m.	10 000
Bränsle och lyse m. m.	35 000
Tvätt	9 000
Sjukvård	9 000
	<hr/>
	Summa Kronor 378 000

